

آقامیرزا ابراهیم خان - آقا میرزا محمد نجات - رکن الممالک - حسنلیخان .

کاشف - در این موضوع يك كلمه عرض لازم میدانم بکنم و آن این است که بطوری که در ابتدای جلسه بقیام و قعود رأی گرفته شد بنده آن را دیگر زیادی میدانم علاوه بر این مدتی است که بنده می بینم ما نمایندگان بوظیفه نظارت خودمان رفتار نمیکنیم برای اینکه نظارت ما هاضم سئوالات و استیضاحات باید بعمل بیاید در سئوالات بعضی از آقایان وزراء میشوند و يك چیزی جواب میدهند که شاید نتیجه که باید از آن گرفته شود نمیشود ولی در استیضاحات بنده تا بحال خیلی از استیضاحات را دیده ام که در اینجا خوانده اند و هیچکدام از آقایان وزراء تا بحال برای جواب حاضر نشده اند و این وظیفه بنده یافرد فرد نمایندگان نیست بلکه این وظیفه هیئت رئیسه است و بموجب قانون بخواهند و روز استیضاح رامین بکنند و هر وزیر یکی از آمدن در روز همین و جواب استیضاح دادن ابا و امتناع نمود البته باید بنظر مجلس برسد و مجلس تکلیفش درباره آن وزیر معلوم بشود و البته وقتی که بنده نتوانم در استیضاحی که داده ام مذاکره کنم و مدتها از آن بگذرد آن استیضاح چه فایده دارد و نتیجه نخواهیم گرفت و بواسطه این مسامحه که در جواب استیضاحات شده است خیلی خرابی هست که جلوگیری از آن نشده است برای اینکه منتهی فشار مأمورین اینست که استیضاح بکنم و وقتیکه آنها برای جواب حاضر نشوند البته ما هم نمی توانیم بوظیفه خودمان عمل بکنیم و این مذاکرات هم که ما میکنیم و از هم دیگر مدافعه میکنیم هیچ فایده نخواهد داشت .

رئیس - در این مسئله که فرمودید هیئت وزراء نمایانند جواب استیضاحات را بدهند و این مسامحه از طرف هیئت رئیسه نشده است گمان نمیکنم که از طرف هیئت رئیسه قصوری شده باشد بجهت این که استیضاح يك چیزی است که باید جزء دستور مجلس گذاشته شود مثل سئوالات نیست که نمایندگان در اول و آخر جلسات بتوانند اظهار بکنند دستور مجلس هم به اختیار خود نمایندگان ملت است هر روزی که صلاح میدانند تقاضا بکنند استیضاحشان جزء دستور گذاشته شود و در صورتیکه وزیر بیاید رأی خودشان را در آن خصوص اظهار نمایند پس در اینجا هم ایرادی به هیئت رئیسه نیست .

(رئیس حرکت کرد و مجلس یکساعت از شب گذشته ختم شد) .

جلسه ۲۰۴

صورت مذاکرات روز شنبه ۲۶ محرم -

الحرام ۱۳۲۹

مجلس یکساعت و نیم قبل از غروب آفتاب بریاست آقای متین السلطنه نایب رئیس تشکیل شد .

صورت مجلس روز پنجشنبه ۲۴ محرم ۱۳۲۹ را آقای معاضد قرائت نمود .

(غائبین جلسه قبل)

هستارالدوله - ممتازالدوله - وحید الملک - آقامیرزا علی اکبرخان .

بدون اجازه : آقا شیخ رضا - حاج وکیل الرعایا ابوالقاسم میرزا - حاج آقا - سردار احمد - آقامیرزا ابراهیم قمی بموقع حاضر نشده اند .

مشیرالدوله مریض بودند .

نایب رئیس - در صورت مجلس اگر ملاحظاتی هست ؟ خواهید فرمود . آقای آقا شیخعلی راجع بصورت مجلس ملاحظاتی داشتید ؟

آقای آقا شیخ علی - اگر چه رأی گرفته شده است که اگر مطالب متفرقه ای هست در آخر جلسه گفته شود ولی بنده يك عرض مختصری دارم که لازم می دانم عرض کنم .

نایب رئیس - در آخر مجلس بفرمائید .

دکتر علی خان - در صورت مجلس باید

يك چیزی قید بشود و قید نشده است و آن بی قانونی بود که از طرف نایب رئیس ها شده است برای این که وقتی که بواسطه يك مطلب شخصی رئیس از مجلس خارج می شود قانوناً یکی از نایب رئیس ها باید بجای او بنشینند و مجلس مشغول کار بشود لازم نیست که اگر يك وقتی رئیس بواسطه يك کار شخصی از مجلس بیرون رفت نایب رئیسها هم بیرون بروند و مجلس معطل و معوق بماند بنده عقیده ام این است که رفتن نایب رئیسها از مجلس ناصحیح بوده است و باید در صورت مجلس قید بشود که بی جهت بیرون رفته اند .

نایب رئیس - اگر اشاره نماینده محترم بجلسه سابق است نمی توان مجبور کرد نمایندگان را که در يك موقعی در مجلس بمانند و البته اگر نمایندگان می ماندند نایبان رئیس هم می نشستند .

حاج شیخ الرئیس - در صورت مجلس

نوشته شده است که اغلب نمایندگان بیطرفی رئیس رأی دادند این عبارت ناموزون است همین قدر بنویسند که بقیام و قعود اظهار و اعتماد و حسن عقیده خودشان را نسبت بشخص رئیس اظهار کردند .

آقا میرزا اسدالله خان - بنده با

کمال اختصار يك عرض کوچکی داشتم و آن راجع بشرحی است که شاهزاده محمد هاشم میرزا در غیبت بنده خوانده بودند بنده دعوت می کنم تمام نمایندگان را بحفظ قوانین و متابعت آنها برای اینکه در صورتی که بنده خودم در مقام حفظ و متابعت قانون نیاشم نمی توانم از دیگران توقع داشته باشم که خودشان را تابع قوانین بدانند و فقط از مجلس شورایی ملی می خواهم بپرسم که آیا در نظامنامه داخلی ما يك همچو ماده هست که برای جلوگیری از يك و کیلی يك چنین لایحه ای را بیاورند بخواهند و پیشنهاد بکنند بنده گمان می کنم يك همچو ماده در نظام نامه داخلی ما نباشد علاوه بر این یکی از اولین اصول مشروطیت و حکومت ملی آزادی نطق است که يك و کیلی نطق خودش را بنماید و عقیده ای را که دارد اظهار بکند و اگر يك وکیل دیگری خوشش نیامد از بیانات اولی بایستی بیرون بروند بمحل نطق و باادله و بر همین اظهارات او را رد بکنند بنابراین در آن موقع اگر بعضی از آقایان عریض بنده را تصدیق نکردند می بایستی دلایل اظهاری را که کردم از بنده بخواهند

چنانچه دلایلی داشتم اظهار می کردم و متقاعد می شدند و اگر دلایلی نداشتم خود بنده متقاعد می شدم و این مرتبه دوم است که در مجلس شورای ملی خلاف قانون واقع شده است یکی در آن موقع که یکساعت وقت مجلس را صرف کردیم برای رأی در خصوص روزنامه ملا نصرالدین و یکی هم در این خصوص بوده است و از این گذشته این مطلب اسباب این خواهد شد که حیثیات مجلس را از بین برد زیرا که این طبیعی است که يك و کیلی که صحبت يك جماعتی برضاد و هستند و همین طوری که فتح باب شده نسبت باظهارات آن يك نفر وکیل اظهار تنفر خواهند کرد و این رفته رفته عظم مجلس شورای ملی و نمایندگان را از بین خواهد برد .

معاضد الملک - در صورت مجلس

راجع به پیشنهاد آقای آقامیرزا ابراهیم خان نوشته شده است که مجلس رأی داد که در ابتدای مجلس کسی حق مذاکره مطالب متفرقه ندارد در آخر جلسه این مذاکرات بشود و چون این پیشنهاد را بنده مخالف جمیع قوانین میدانم این است که عرض میکنم پیشنهادی که میشود اولاً میبایستی از طرف يك و کیلی بطور طرح قانونی باشد و بعد پانزده نفر از نمایندگان آن طرح را امضاء نمایند و در مجلس خوانده شود و بعد از آنی که در مجلس قابل توجه شد بکمیسیون مبتکرات برود و از آنجا بر گردد و در مجلس شور اول و دوم در آن بشود وقتی که مجلس رأی داد صورت قانونیت پیدا میکند و به آن عمل خواهد شد و بنده از این جهت لازم می دانم و اخطار می کنم که در خصوص این پیشنهاد این طوری که رفتار شده است ابتدا صورت صحیحی نخواهد داشت بلکه مخالف اصول مشروطیت است .

نایب رئیس - لازم میدانم عرض کنم که

صورت مجلس صورت آن مطالبی است که در آن جلسه واقع شده است حالا آنچه چیزی که واقع شده است غلط بوده است راجع بصورت مجلس نیست و می توان گفت که این اظهارات آقایان از ملاحظات در صورت مجلس خارج است از این جهت تمنا میکنم که نظریات خودشان را فقط معطوف بکنند بملاحظات و اعتراضاتی که در صورت مجلس دارند .

افتخار الواعظین - اینکه فرمودند صورت

مجلس صورت ماوقع است بنده این را تصدیق میکنم ولی اگر بنا بشود که صورت ماوقع خوانده شود و نمایندگان آنرا ساکت نمایند معلوم میشود که آنچه واقع شده است صحیح است و دیگر آنکه بنده دیشب هر چه در نظامنامه ملاحظه کردم پیشنهاد تنفر ندیدم و نمی دانم کدام ماده از نظامنامه حق می دهد به آقایان که پیشنهاد تنفر از اظهارت يك نماینده بکنند

معزز الملک - چون این اظهاری که شد

راجع بآن پیشنهادی بود که پررور شد و بنده یکی از آنها می بودم که آنرا امضاء کرده ام از این جهت باید اجازه بدهید که دلایل خودم را عرض کنم و از این اظهارات دفاع بکنم .

نایب رئیس - فقط در صورت مجلس اگر

ملاحظات دارید بفرمائید .

معزز الملک - در صورت مجلس يك كلمه

هرضی ندارم لکن چون پیشنهادی که در اظهار
تنفر شده بود بنده یکی از کسانی بودم که آن را
امضاء کردم و این اظهاراتی که شد راجع به آن
پیشنهاد بود اجازه می خواهم که توضیح بدهم دلایل
خود را و باید هم شما اجازه بدهید که دلایل خود را
اظهار بدارم.

نایب رئیس - بفرمائید.

هوزر الملک - خود آقای آقا میرزا اسدالله
خان اینجا اذعان و تصدیق فرمودند که اگر يك
وکیل عقیده اش برخلاف اظهارات يك وکیل
دیگر است ممکن است بیاید به محل نطق و دلایل
خودش را اظهار بکند پس اگر چه نفر از
نمایندگان مخالف اظهار يك ناطقی باشند ممکن است
فرد آفرد و اظهار رأی و عقیده خودشان را بنمایند و
همین طور ممکن است آن چهل نفر آراء و عقاید خودشان
را روی کاغذ بیاورند و آنهار مخالفت با اظهار آن
ناطق بکنند حال آنکه اظهار کردیم چه بود
جهت این بود يك نفر البته حق دارد که اظهار
عقیده خود را بکند و هر چه می خواهد بیان نماید
و آزاد است ولی هیچ قانونی چه قانون مملکت و
و چه وجدانی اجازه نمی دهد يك نفر نماینده که
آزادی پارلمانی را شمشیر دست خودش بکند و
بیاید در این جا مقاصد شخصی خودش را پیش ببرد
و بنده که یکی از نمایندگان و امضاء کنندگان
آن لایحه هستم حق خودم میدانم که اظهار تنفر
از بیانات يك نماینده ای بنمایم و آن لایحه هم
در جلسه قبل پیشنهاد شد بمنزله يك کلکسیون و
يك قطعنامه ای است که از طرف نمایندگان
پیشنهاد شد و آراء و عقاید خودشان را در آن
اظهار کردند.

آقا میرزا ابراهیم خان - هیچ شبهه نیست
که قوانین وضع نمی شود مگر برای احتیاجات هر
احتیاجی يك جمعیتی را مجبور می کند به جعل قوانین
و قواعد و نظاماتی برای حفظ حدود خودشان البته
آقایان ملاحظه فرموده اند که مذاکرات خارج از
دستور قبل از شروع بدستور مجلس اصل مطلب و
موضوع دستور مجلس را لغو می کند بلکه بسا هست
که تولید اشکالات دیگری می کند که خیلی اسباب
تأسف و ملالت است اگر چه بنده دیر روز فرض از آن
پیشنهاد برای همان دیر روز بود که فی المابین آقایان
نمایندگان محترم يك حرارتی می دیدم و تصور می کردم
که يك مذاکرات مختلفی بشود که بکلی ترتیب مجلس
و موضوع مذاکرات دستور مجلس را از بین ببرد
ولی ما سفاکه امروز بدتر از دیر روز است این نظامنامه
داخلی را کی نوشته و کی به این مواد نظامنامه رای
داده است مسلم است که همین آقایان محترم نظر
بلزوم حفظ نظامات و ترتیب مجلس این مواد صد و
چند گانه را نوشته اند و خود این هیئت محترم می توانند
هر يك از آن مواد را که بخواهند نسخ نمایند یا اینکه
يك ماده را بر او اضافه بکنند این ترتیبی را که پیش
آمده است و شروع کرده ایم خیلی متأسفم از این
که موضوع مذاکرات مجلس را که برای رفع احتیاجات

مملکتی است بواسطه اظهارات شخصی موقوف می ماند
مثل اینکه آقای آقا میرزا اسدالله خان مخالف
میل جماعتی يك اظهاری کردند و آن جماعت
هم از بیانات ایشان اظهار تنفر کردند در
صورتی که این مطالب هیچ ربطی موضوع مذاکرات
مجلس ندارد و امور عامه از برای اختیارات شخصی
هیچوقت نباید معطل و مهمل بماند و البته بهتر این
است که اگر چنانچه ماها يك اشکالی فیما بین خودمان
داریم در اطاق تنفس که مانعی نداریم آن مذاکرات
را بنماییم و در مجلس وقتیکه وارد می شویم بآن
وظیفه ای که از برای ما معین شده است رفتار بنماییم
از این جهت و برای حفظ این نزاکت در آینده باز
بنده آن پیشنهادی را که دیر روز کردم و قصد فقط
حفظ نظم و ترتیبات جلسه دیر روز بود تجدید میکنم
و از آقایان نمایندگان محترم استعفا میکنم که
تصویب بفرمایند که قبل از شروع بمذاکرات ناطقی
که خارج از دستور است نشود و هر کسی هر حرفی
دارد از برای اتفاقاتی که افتاده است و از برای مطالب
اساسی که بخاطر مبارکشان رسیده است در ختم
مجلس اظهار بفرمایند که در ختم جلسه هم مابزودی
متفرق نشویم و بدانیم که مطالب دیگری هم هست
که باید در مجلس مذاکره بشود و استعفا می کنم
که این پیشنهاد را اگر تصویب میکنند در ثانی
داخل مذاکرات خارج از دستور نشوند.

نایب رئیس - در خصوص این پیشنهاد که
می فرمایند باید يك جلسه در آن مذاکره کرد امروز
با کمال تأسف باید خاطر نمایندگان محترم را
مستحضر بکنم که آقای ذکاء الملک از مقام ریاست
مجلس شورای ملی استعفا داده اند و بایستی بموجب
ماده پنجم نظام نامه داخلی مجلس در تحت
ریاست مسن ترین نایبان منعقد شده استعفا
ایشان قرائت شود ولی با همان افسوس مجبورم عرض
کنم که مسن ترین نایبان رئیس هم که آقای حاج
سید نصراله می باشند ایشان هم استعفا داده اند این
است که این زحمتی را که بنده هیچ رضی نبودم در هر چه
موقفی بدوش بگیرم متحمل شدم حالا اگر آقایان
نمایندگان محترم اجازه می فرمایند هر دو استعفا
نامه را قرائت نمایند.

(بقرار ذیل قرائت گردید)
مقام منیع مجلس مقدس شورای ملی شیداله
ارکانه
بنده با کمال شرمساری از این که مقداری از
اوقات شریفه مجلس مقدس را مصروف شخص خود
می نمایم از آن محضر مبارک استعفا میکنم استعفا
بنده را از مقام ریاست قبول فرمایند.

[دوم استعفا نامه آقای حاج سید نصراله بمضمون
ذیل قرائت شد]
مقام محترم ریاست مجلس مقدس شورای ملی
شیداله ارکانه
این بنده از مقام نیابت ریاست مجلس استعفا
دادام مستعفی است تکلیف شود برای اشغال آن
مقام دیگری انتخاب فرمایند.

نایب رئیس - بموجب همان ماده در نظام
نامه داخلی که عرض شد حالا این جلسه می باید
اختتام بیاید دستور جلسه روز سه شنبه همین دستور
است بلاواسطه انتخاب بکنم رئیس و يك نفر نایب رئیس
[مجلس یک ساعت قبل از غروب آفتاب ختم شد]

جلسه ۲۰۴

صورت مشروح مجلس روز ۳ شنبه

۲۹ شهر محرم الحرام سنه ۱۳۲۹

مجلس يك ساعت و ۵ دقیقه قبل از غروب
بریاست آقای متین السلطنه تشکیل شد.
آقای معاضد الملک صورت مجلس يوم شنبه ۲۹
شهر مزبور را قرائت کردند.

(اسامی غائبین بقرار ذیل قرائت شد).
آقایان مستشار الدوله - وحید الملک -
دهخدا - سیددار اعظم - سردار اسعد - حاجی
سید نصرالله - کاشف - آقا سید محمد باقر ادیب
با اجازه غائب بودند آقایان آقا شیخ رضا - حاجی
وکیل الرعایا - علی زاده بموقع حاضر نشدند.

نایب رئیس - در صورت مجلس اگر
ملاحظاتى هست خواهند فرمود - ملاحظاتی نیست؟
[اظهاری نشد و صورت مجلس را امضاء
فرمودند]

آقا شیخ اسدالله - بنده تقاضا می کنم که
انتخاب رئیس و نایب رئیس را در آخر جلسه قرار
بدهند و حالا شروع بدستور مجلس بشود.

سلیمان میرزا - اگر این مطلب قبول
شود عرایض بنده هم در آخر جلسه خواهد بود.

ارباب کیخسرو - بموجب نظام نامه داخلی
تا امروز صبر کردیم و امروز کاریکه باید بکنیم
انتخاب رئیس و نایب رئیس است کار دیگر نداریم
و پیش از سه روز نمی شود این انتخاب را تعویق
انداخت بنده نمیدانم جهت اینکه این تقاضا شده
است چیست؟

نایب رئیس - این اهمیتی نخواهد داشت بسته
بنظر نمایندگان محترم است اگر نمایندگان محترم
به تقاضای خودشان باقی وثابت نیستند شروع به
انتخاب رئیس میکنند.

شیخ اسدالله - در اینجا بنده نظر بیک
نقطه داشتم که اگر عرض میکردم گویا نمایندگان
هم می پذیرفتند ولی زیاد هم اصرار ندارم اگر
ارباب می فرمایند که مطابق قانون الان باید انتخاب
رئیس یا نایب رئیس بشود و بنده تقاضای خود را
پس می گیرم.

نایب رئیس - شاهزاده سلیمان میرزا فرمایشی
داشتید.

سلیمان میرزا - بره بچکس نمی توان تکلیف
کرد که دارای يك مسلک و سلبه باشد این محقق
است و جای هیچ شبهه و مذاکره نیست و محققاً در
تمام مجالس و پارلمانهای ممالک دنیا احزاب مختلف
و فرق سیاسی هستند که نظریات سیاسی خودشان
را موجب سعادت و ترقی این مملکت می دانند لکن
در مملکت بعضی از مقامات است که وقتی
شخصی دارای آن مقامات شد دیگر
تمام مسائل و فرق و احزاب که نزد او بکیست از آن
مقامات عالی که حتماً باید بیطرف باشد یکی مقام نیابت
سلطنه عظمی است که محققاً چنانچه لازمه آن مقام عالی
است بی طرف هستند و به بی طرفی معروف هستند و